

УДК 351.713:336.226.12

МЕЛЬНИК Юрій,

аспірант кафедри міжнародного приватного, комерційного та цивільного права
Київського національного торговельно-економічного університету

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОРПОРАЦІЙ

Досліджено економіко-правову сутність податкового планування міжнародних корпорацій. Проаналізовано основні схеми корпоративного податкового планування та оцінено наслідки їх практичного застосування відомими міжнародними корпораціями. Оцінено поточний стан регулювання податкового планування на міжнародному та національному рівнях. Визначено основні проблеми щодо напрямів удосконалення правового регулювання податкового планування міжнародних корпорацій.

Ключові слова: податкове планування міжнародних корпорацій, правове регулювання, розмивання бази оподаткування, BEPS, правило тонкої капіталізації.

Мельник Ю. Правовые основания налогового планирования международных корпораций. Исследована экономико-правовая сущность налогового планирования международных корпораций. Проанализированы основные схемы корпоративного налогового планирования и оценены последствия их практического применения известными международными корпорациями. Оценено текущее состояние регулирования налогового планирования на международном и национальном уровнях. Определены основные проблемы по направлению совершенствования правового регулирования налогового планирования международных корпораций.

Ключевые слова: налоговое планирование международных корпораций, правовое регулирование, размывание базы налогообложения, BEPS, правило тонкой капитализации.

Постановка проблеми. Діяльність міжнародних корпорацій цілком вито змінює систему міжнародного бізнесу, формуючи нові виклики та завдання для держав та міжнародних організацій. Одним із найбільш загрозливих наслідків інтернаціоналізації господарської діяльності є податкове планування, що широко використовується міжнародними корпораціями. Податкове планування міжнародних корпорацій являє собою процес використання відмінностей податкового законодавства країн, де розміщені компанії, групи, з метою законного зменшення бази оподаткування. Практика податкового планування міжнародних корпорацій налічує сьогодні понад 400 [1] різноманітних схем, що постійно вдосконалюються і ускладнюються.

© Мельник Ю., 2017

Податкове планування міжнародних корпорацій завдає державам відчутних збитків, оскільки у результаті недоотримання значних обсягів податкових надходжень держава не в змозі на належному рівні здійснювати функції державного управління. За даними Європейської комісії, станом на 2016 р. 72 % міжнародних корпорацій, що є платниками податків в ЄС, використовували різноманітні схеми для мінімізації бази оподаткування, тим самим держави-члени ЄС недоотримали податкових надходжень на суму 10 трильйонів доларів США [2].

Проблема правового регулювання податкового планування надзвичайно значуща для світової спільноти в цілому та окремих країн зокрема, що й обумовило вибір теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми правового регулювання праввідносин у сфері оподаткування в Україні та світі є об'єктом дослідження таких вчених як О. Мінаєва, Д. Піддубна, А. Саленков, В. Марченко, Т. Цимбал, Ю. Оніщук, І. Пасічна. Окремі аспекти зменшення бази оподаткування стали об'єктом наукових досліджень таких вчених як Д. Гетманцев, Р. Макарчук, Я. Толкачов, І. Кучеров, М. Кучерявенко, О. Ногина, Н. Оніщук, І. Мізіна [2–8].

Податкове планування міжнародних корпорацій як об'єкта правового регулювання недостатньо досліджене в науковій літературі.

Метою статті є обґрунтування напрямів удосконалення правового регулювання податкового планування міжнародних корпорацій на національному та міжнародному рівнях. Завданнями статті є: визначення сутності податкового планування міжнародних корпорацій; дослідження механізмів податкового планування зарубіжних країн; оцінка системи правового регулювання податкового планування.

Матеріали та методи. При написанні наукової статті використана оптимальна сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, в тому числі такі методи: абстрагування, дедукції, аналізу, синтезу, логіко-юридичний, соціологічний та ін. Емпіричну основу наукової статті формують акти чинного законодавства України та ЄС, статистична інформація, науково-правові публікації щодо податкового планування міжнародних корпорацій.

Результати дослідження. Податкове планування міжнародних корпорацій – відносно нове поняття в сучасній практиці економіко-правових відносин. Попри те, що відмінності податкового законодавства країн упродовж тривалого часу виступали одним із основних мотивів для інтернаціоналізації господарської діяльності підприємств, термін «податкове планування» для характеристики дій міжнародних корпорацій став активно використовуватися науковцями та практиками лише у кінці ХХ сторіччя. Навіть сьогодні не існує єдиного тлумачення сутності терміна «податкове планування міжнародних корпорацій», хоча міжнародні організації та інституції ЄС у своїх робочих документах надають тлумачення цього поняття.

Зокрема, у «Звіті про роль податкових консультантів» Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) податкове планування визначається як «планування, що є законним, але має неочікувані наслідки щодо податкових надходжень» [9]. Слід звернути увагу на те, що дане визначення акцентує увагу на законності податкового планування, цим ускладнюючи протидію даному явищу.

Комісія ЄС більш широко підходить до тлумачення податкового планування міжнародних корпорацій, розглядаючи його як «сукупність заходів щодо використання штучних операцій або структур, а також експлуатації розбіжностей між законодавствами країн світу, що призводить до нівелювання національного законодавства і втрати податкових надходжень» [10].

Представлений підхід акцентує увагу на використанні розбіжностей національного законодавства країн, де розміщені компанії, які входять до складу міжнародної корпорації, що робить його більш точним та дозволяє використовувати при проведенні подальших досліджень.

Незважаючи на те, що податкове планування міжнародних корпорацій стало об'єктом правового регулювання лише на початку останнього десятиліття, протягом останніх років в економічно-розвинутих країнах відбулися значні зрушення у сфері протидії зменшення бази оподаткування. Це пов'язано зі зростанням масштабів господарської діяльності міжнародних корпорацій, а також із недоотриманням значної кількості податкових надходжень країнами світу. Однак, деякі країни, наприклад Британські Віргінські Острови, пропонують міжнародним корпораціям досить сприятливі умови для здійснення господарської діяльності та можливість використання схем податкового планування. Це, в свою чергу, пригнічує та сповільнює боротьбу з податковим плануванням міжнародних корпорацій.

Ключовим етапом досліджень правового регулювання податкового планування міжнародних корпорацій є аналіз основних схем, що досить широко використовуються корпораціями світу для суттєвого зменшення бази оподаткування. У робочих документах Європейської комісії представлені схеми використання офшорних та гібридних позик, гібридних одиниць, а також операцій з інтелектуальною власністю, які найпоширеніші у міжнародній практиці.

Однією з базових схем, що використовують міжнародні корпорації, є схема офшорної позики [10, с. 26]. Згідно з даною схемою база оподаткування у країні позичальника мінімізується шляхом віднесення процентів, сплачених за позикою, до витрат, що, як наслідок, зменшує фінансовий результат до оподаткування, та неоподаткування доходу від отриманих процентів в країні позикодавця. Також слід мати на увазі, що зменшення бази оподаткування можливе за умови відсутності податку на доходи нерезидентів при виплаті процентів з країни позичальника в країну позикодавця. Схема переважно використовувалася

при купівлі-продажу іноземних компаній, що не входили до структури групи компаній.

Для використання даної схеми суб'єкт податкового планування (Компанія 1) реєструє офшорну компанію в країні, де діяльність такої компанії не оподатковується (Компанія 2). Після цього Компанія 1 реєструє ще одну компанію з мінімально можливим статутним капіталом (Компанія 3), основною метою діяльності якої є отримання позики від Компанії 2. Одночасно Компанія 3 засновує дочірню компанію (Компанія 4) з мінімально можливим статутним капіталом в іншій державі-члені ЄС, якій надається кредит на комерційних умовах для купівлі частини у структурі власності цільової компанії (Компанія 5).

Перевагою такої схеми є те, що Компанія 4, не здійснюючи діяльності, яка б дозволила їй отримати доходи, отримує податкові пільги у зв'язку з необхідністю погашення отриманого кредиту. Дані пільги полягають у можливості консолідації фінансового результату до оподаткування з Компанією 5. Як наслідок, суттєво зменшується база оподаткування Компанії 4 та Компанії 5 разом.

В подальшому відсотки, що виплачуються по вертикалі, зменшують фінансовий результат до оподаткування кожної з Компаній, а в свою чергу прибуток, отриманий за користування позиковими коштами, неоподатковується в Компанії 2 взагалі, адже вона зареєстрована в країні, де відсутній податок на прибуток. Таким чином, міжнародна корпорація, використовуючи відмінності національного податкового законодавства, отримує можливість суттєво знизити базу оподаткування.

Наступною схемою податкового планування міжнародних корпорацій є схема гібридної позики (позики через гібридні фінансові інструменти) [10, с. 32]. Ця схема досить схожа до схеми офшорної позики, проте вона має свої особливості. Зокрема, позика, надана однією компанією, вважається у країні кредитора інвестицією, а в країні позичальника позикою. Як наслідок, в країні кредитора дохід від отриманих відсотків не включається до бази оподаткування з огляду на інвестиційну природу угоди, а в країні позичальника зменшують фінансовий результат до оподаткування на суму сплачених відсотків.

Для використання цієї схеми суб'єкт податкового планування (Компанія 1) реєструє дочірню компанію в іншій країні (Компанія 2). Водночас в цій країні Компанія 2 засновує іншу дочірню компанію (Компанія 3), якій надає позичку, рівну обсягу її статутного капіталу. Характерною рисою позики є те, що вона надається на гібридних умовах: країною кредитора така операція трактується як інвестиція, країною позичальника – як позика. Наступним кроком є отримання холдингом-позичальником додаткової позики від непов'язаної сторони, наприклад банку, що забезпечується гарантією Компанії 1. На отримані від двох кредитів кошти здійснюється закупівля частини у структурі власності цільової компанії (Компанія 4). При цьому Компанія 3 вимагає зменшення бази оподаткування на суму сплачених гарантійних

платежів Компанії 1 за користування позиковими коштами, отриманих від банку, а також на суму відсотків за користування позиковими коштами, отриманих від того ж банку.

Аналогічно до попередньої схеми, Компанія 4, не здійснюючи діяльності, яка б дозволила їй отримати доходи, отримує податкові пільги у зв'язку з необхідністю погашення отриманого кредиту. Як наслідок, суттєво зменшується база оподаткування Компанії 3 та Компанії 4 разом.

Водночас, Компанія 2 отримує прибуток за користування позиковими коштами, що вважається згідно з національним законодавством нерозподіленим прибутком та не оподатковується податком на прибуток. Таким чином, витрати для створення такої схеми мінімальні, а обсяг зменшення бази оподаткування може бути досить істотним.

Наступною схемою податкового планування міжнародних корпорацій є введення гібридної одиниці в структуру своєї діяльності (рис. 1).

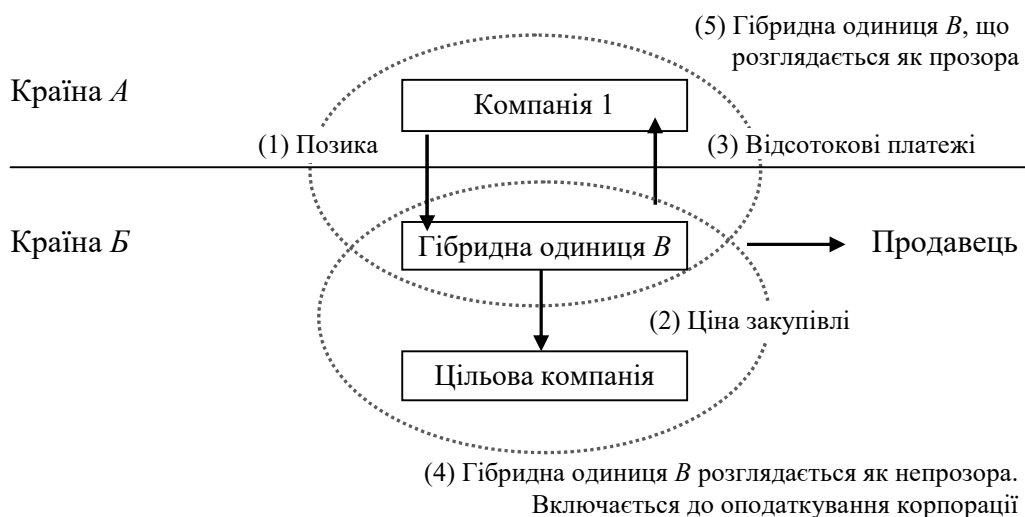

Рис. 1. Схема використання гібридної одиниці в системі податкового планування [10, с. 36]

Відповідно до даної схеми, міжнародна корпорація (Компанія 1) створює юридичну особу, Гібридну одиницю В у країні В. Гібридна одиниця В бере процентний кредит у Компанії 1. В подальшому залучені кошти використовуються для купівлі частини у структурі власності цільової компанії (Компанія 3).

У державі заснування Гібридна одиниця В розглядається як суб'єкт оподаткування і згідно з національним законодавством зможе зменшити свій фінансовий результат до оподаткування на суму відсотків, сплачених по кредиту. Оскільки Гібридна одиниця В не здійснює діяльності, що приносить доходи, які б могли оподатковуватися, отримує податкові пільги у зв'язку з необхідністю погасити отриманий кредит. Як наслідок, суттєво зменшується база оподаткування такої гібридної одиниці та Компанії 3 разом.

У державі, де розміщений власник Гібридної одиниці *B*, тобто країні реєстрації Компанії 1, Гібридна одиниця *B* розглядається як прозорий об'єкт, який є невід'ємною частиною міжнародної корпорації. Отже, дохід за надання позики у вигляді процентів розглядається як такий, що виник не у Гібридної одиниці *B*, а у Компанії 1 безпосередньо. Відповідно, такий дохід не береться до уваги для цілей оподаткування у країні реєстрації Компанії 1.

Міжнародні корпорації у практичній діяльності досить часто користуються перевагами поєднання зазначених схем, і одним з найяскравіших прикладів є досвід корпорації *Starbucks*. За інформацією *Reuters* «*Special Report*» з метою зменшення бази оподаткування корпорацією *Starbucks* була використана схема офшорної позики. Так *Starbucks*, сплачуючи відсотки на користь офшорної компанії, зменшила свою базу оподаткування на 6,3 млн фунтів у 2009 р. і 2 млн фунтів в 2014 р. [11].

Зважаючи на те, що *Starbucks* не сплачувала у Великобританії податків з 2009 р., податкові органи зацікавились її діяльністю. Керівництво корпорації наводило аргументи на користь того, що в умовах англійського ринку (з високими витратами на оренду, оплату праці тощо) компанія фактично вимушена працювати на рівні нульової рентабельності, водночас повідомляючи акціонерів про високі фінансові результати та покращення результатів своєї діяльності. Наслідком такого планування стало зменшення попиту на послуги корпорації на англійському ринку – поширення інформації про використання корпорацією схем податкового планування призвело до втрати споживачів. Аби повернути споживачів, корпорацією було добровільно сплачено 10 млн фунтів стерлінгів податків за 2013–2014 роки [12].

Ця ситуація ілюструє, з одного боку, необхідність формування дієвих інструментів регулювання податкового планування міжнародних корпорацій, а з іншого – вказує на роль корпоративної відповідальності як інструмента саморегулювання податкового планування. При цьому важливим питанням є доступ споживачів, спроможних впливати на поведінку господарських суб'єктів, до повної та правдивої інформації про міжнародні корпорації, оскільки дане питання неврегульоване у більшості країн світу.

Наступною схемою податкового планування міжнародних корпорацій є схема патентної скриньки, відповідно до якої міжнародна корпорація створює за кордоном дочірню компанію та передає їй (на основі договору купівлі-продажу або договору про розподіл витрат) свої права інтелектуальної власності. Крім цього, передбачається, що виплата роялті, які матимуть місце у майбутньому, також здійснюватимуться через цю дочірню компанію [10, с. 41].

Дочірня компанія, в свою чергу, надає ліцензію на використання інтелектуальної власності третій компанії, яка, сплачуючи роялті, тим самим зменшує власну базу оподаткування. У країні, де зареєстрована

дочірня компанія з правами інтелектуальної власності, внаслідок функціонування режиму патентної скриньки, роялті підлягають пільговому оподаткуванню, що дозволяє компанії мінімізувати податкові платежі. При цьому прибутки, отримані внаслідок передачі ліцензії, материнська компанія отримує від дочірньої у вигляді дивідендів.

До схем, які передбачають також використання інтелектуальної власності, належить схема дворівневої інтелектуальної власності. При застосуванні такої схеми міжнародна корпорація засновує за кордоном дочірню компанію, яка, попри реєстрацію в цій країні, є податковим резидентом в іншій країні. При цьому міжнародна корпорація передає всі існуючі та майбутні права інтелектуальної власності зазначеній компанії на основі договору купівлі-продажу або договору про розподіл витрат.

Створеною дочірньою компанією засновуються ще дві субдочірні компанії в різних країнах, при цьому перша з них отримує виключно субліцензовані права інтелектуальної власності, в подальшому субліцензуючи їх другій компанії в обмін на роялті. Друга компанія, в свою чергу, субліцензує права інтелектуальної власності одній або декільком компаніям, що входять до складу міжнародних корпорацій, у якості оплати отримуючи роялті, що передаються міжнародній корпорації як дивіденди [10, с. 24].

Ще одна схема використовується міжнародними корпораціями – це договір про розподіл витрат (рис. 2).

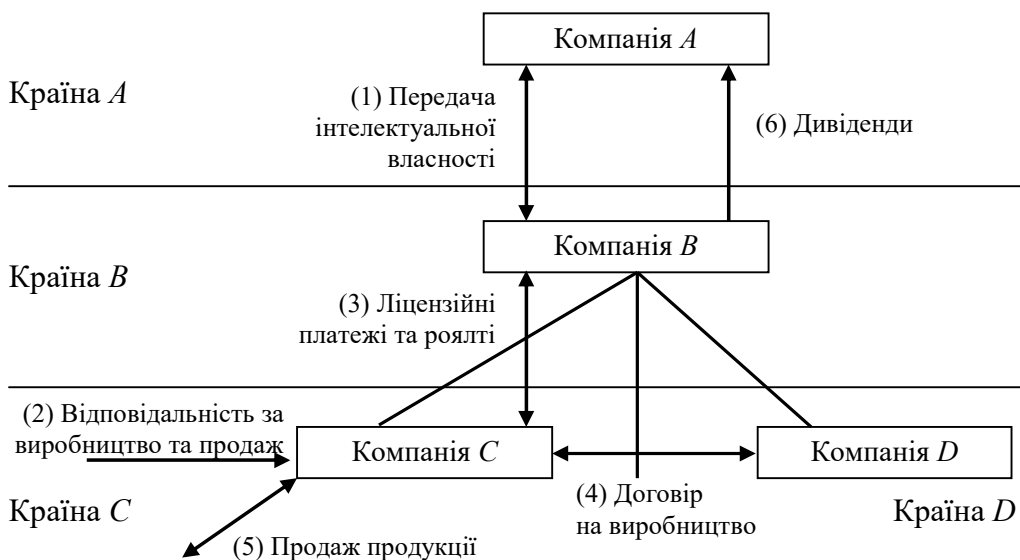

Рис. 2. Схема використання договору про розподіл витрат [10, с. 48]

Компанія А засновує дочірню компанію В в країні В (країна зі сприятливим оподаткуванням) та покладає на неї відповідальність за виробництво і збут продукції за межами країни А, передаючи разом із цим усі нематеріальні активи. При цьому міжнародна корпорація продовжує проводити дослідження для розвитку об'єкта інтелекту-

альної власності. Передача існуючих і поточних прав інтелектуальної власності здійснюються на основі договорів на комерційній основі (відповідно до принципу витягнутої руки).

Компанія *C* і Компанія *D* реєструються в країнах *C* та *D* відповідно як дочірні компанії Компанії *B*. Компанія *C* на договірній основі несе відповідальність за виробництво всіх продуктів міжнародної корпорації і їх продаж за межами країни *A*, бере при цьому всі пов'язані з цим ризики. Таким чином, Компанія *C* виступає як основна компанія, відповідальна за виробництво і продаж продукції групи.

Будучи власником прав інтелектуальної власності корпорації, Компанія *B* ліцензує ці права інтелектуальної власності на Компанію *C*. Відповідно, Компанія *C* виплачує роялті Компанії *B*.

Компанія *C* залучає Компанію *D* у якості підрядника для виробництва продукції корпорації, хоч основні ризики, пов'язані з виробництвом продукції, несе Компанія *C*. Фактичне виробництво продукції може здійснюватися в країні *D* або в філіях Компанії *D* в країні з низьким рівнем витрат. Таким чином, Компанія *D* виступає в якості компанії-виробника за контрактом, відповідальної за виробництво продукції корпорації. Вироблена продукція є власністю Компанії *C*, яка продає продукцію через пов'язані з нею збутові і маркетингові компанії по всьому світу.

В подальшому всі надприбутки Компанії *B* розподіляються у вигляді дивідендів на користь холдингової компанії Групи.

В цілому, саме міжнародні операції з інтелектуальною власністю є чи не найпоширенішою схемою податкового планування міжнародних корпорацій, оскільки нематеріальні активи нині – основа успіху провідних компаній світу. Так, корпорація *Google* змогла зменшити базу оподаткування на 3,1 млрд дол. США за 2007–2009 роки, використовуючи схеми з інтелектуальною власністю.

Схеми, пов'язані з інтелектуальною власністю, також активно використовуються такими корпораціями як *Amazon*, *Starbucks* та *Vodafone* (особливо до 2015 р.), причому для покращення ефекту зазначені моделі комбінуються з іншими схемами податкового планування. Мова йде в першу чергу про використання міжнародними корпораціями переваг правил резиденства в різних державах та/або можливостей переміщення прибутків до юрисдикцій сприятливішим податковим законодавством.

Найяскравішим прикладом податкового планування із застосування схем з інтелектуальною власністю є досвід корпорації *Google*. У 1998 р. компанія була зареєстрована у США, де податок на прибуток склав 35 % [13], і спрямовувала свою діяльність на суттєве зменшення бази оподаткування. До моменту суттєвого зростання вартості активів інтелектуальної власності всі права на неї були передані ірландській дочірній компанії *Ireland Holding Limited (IHL)* через договір про розподіл витрат. Внаслідок такої угоди IHL набула право використовувати права інтелектуальної власності корпорації *Google*

у країнах Європи, Близького Сходу та Африки. З огляду на існування угоди про розподіл витрат додана вартість, пов'язана з використанням інтелектуальної власності корпорації, формувалася тепер не лише у США, а й в Ірландії. Як наслідок, значна частина прибутку *IHL* мала бути об'єктом оподаткування в Ірландії. Вибір Ірландії, як країни розміщення дочірньої компанії, був не випадковим – ставка податку на прибуток складала 12,5 % [14], ірландці вільно володіли англійською мовою і правила трансфертного ціноутворення не діяли [15].

Згодом до структури управління були долучені ще дві компанії – *Dutch Intermediate Holding Company (DIHC)* у Нідерландах і компанія *Google Ireland Limited (GIL)* в Ірландії. *IHL* надала ліцензію на управління ліцензійними платежами та координацію пов'язаної діяльності в країнах Європи, Близького Сходу та Африки компанії *DIHC*, яка згодом була субліцензована компанією *GIL* [16]. Така структура управління дозволила корпорації *Google* зменшити ставку оподаткування до 12,5 % [17].

Подальші кроки корпорації *Google* були пов'язані зі створенням схеми повного уникнення сплати податків. Для цього фактичний керівний орган компанії *IHL* був переміщений на Бермудські острови [16]. Цей крок мав значний позитивний ефект на податкові зобов'язання корпорації, оскільки американські фіскальні органи вважали *IHL* ірландською компанією, а ірландські податкові органи – бермудською. Крім цього, відповідно до Директиви ЄС щодо роялті та відсотків [18] та Договору про уникнення подвійного оподаткування між Нідерландами та Ірландією [19] не виникало жодних податків на доходи нерезидентів за ліцензійні платежі з країн Європи, Близького Сходу та Африки до Нідерландів. Відповідно, прибутки, отримані *IHL*, до перерахування на рахунки бермудської компанії не оподатковувалися. Таким чином, замість 35 % корпорацією *Google* сплачувалося близько 2,2 % податків.

Для корпорації *Google* основним недоліком розглянутої схеми є складність отримання акціонерами США дивідендів. Для отримання дивідендів нерозподілений прибуток, отриманий за кордоном, має бути репатрійований в США, де він буде оподаткований за ставкою 35 %. Повернення коштів можливе лише за умови застосування режиму «податкових канікул», але подібна ініціатива не знайшла підтримку Конгресу США. Більше того, сьогодні міжнародні ініціативи націлені на унеможливлення використання розглянутої схеми.

З огляду на те, що розглянуті схеми сьогодні найбільш активно використовуються у міжнародній практиці, світовою спільнотою розробляються інструменти правового обмеження їх застосування. Переважна більшість країн активно впроваджує в правила норму тонкої капіталізації, що робить використання позик між пов'язаними компаніями неможливим або неефективним. Протягом останніх років було вдосконалено законодавство щодо договорів про розподіл витрат,

що зменшує ефективність використання схем на основі операцій з інтелектуальною власністю.

При цьому ключовою характеристикою податкового планування міжнародних корпорацій є його динамічність: нові й нові схеми розробляються платниками податків для розмивання бази оподаткування, виходячи зі зміни правових норм в окремих країнах. На наш погляд, саме гнучкість цих схем, що використовуються міжнародними корпораціями, і стала передумовою розробки ОЕСР ініціатив *BEPS (Base Erosion and Profit Shifting)*, націлених на протидію розмиванню податкової бази та виведення прибутку з-під оподаткування [1]. Запропоновані 15 ініціатив, спрямовані на протидію податковому плануванню міжнародних корпорацій, і містить положення щодо підготовки заходів з питань оподаткування компаній у сфері цифрової економіки, усунення відмінностей в оподаткуванні гібридних інструментів (з метою унеможливлення схем, що використовувалися корпорацією *Starbucks*), посилення регулювання функціонування «контрольованих іноземних компаній», посилення контролю над використанням процентних витрат для розмивання бази оподаткування, вдосконалення процесів обміну інформацією у податкових цілях, унеможливлення використання угод про уникнення подвійного оподаткування в схемах податкового планування.

Окрема увага приділена регулюванню діяльності суб'єктів міжнародних корпорацій, які мають статус постійних представництв, операцій з нематеріальними активами та угод про розподіл продукції. Актуальними є також норми, що стосуються обміну інформацією у сфері оподаткування між податковими органами країн-учасниць (що, як у випадку з корпорацією *Starbucks*, може стимулювати компанію прийняти рішення про припинення використання схем податкового планування), формування уніфікованих вимог для підготовки документації щодо трансфертного ціноутворення, вдосконалення механізмів вирішення спорів, а також внесення змін у двосторонні угоди.

Висновки. Система норм правового регулювання податкового планування міжнародних корпорацій знаходиться на етапі формування. В міжнародних документах, як і в законодавстві окремих країн, немає вичерпного визначення правової сутності даного явища, хоч окремі його ознаки можна знайти у публікаціях ОЕСР, Європейської комісії, звітах фіскальних органів США та Великобританії.

Основна проблема правового регулювання податкового планування міжнародних корпорацій пов'язана з тим, що платники податків спрямовують свою діяльність у дозволені законодавством напрямках, тим самим діючи виключно в законодавчій площині. Це зумовлює національних законодавців змінювати саму суть законодавства, а не впроваджувати нові санкції за його порушення. Для безпосередньої імплементації таких підходів потрібна єдина консолідована політика на національному та міжнародному рівнях. Слід зазначити, що фундаментальні зміни до оподаткування міжнародних корпорацій повинні

бути запропоновані й узгоджені спочатку на міжнародній арені, адже неможливо боротися з податковим плануванням виключно на національному рівні, а вже потім імплементувати заздалегідь вироблені підходи в національне законодавство.

Для України, як і для інших країн світу, протидія податковому плануванню міжнародних корпорацій надзвичайно важлива. Саме тому Україна на початку 2017 р. приєдналася до чотирьох ініціатив *BEPS*, хоча внесення змін до податкового законодавства відповідно до умов ініціатив нині практично не здійснюється або здійснюється досить повільно. Україна досі не виявила намірів ані щодо імплементції правил Контрольованих іноземних компаній, ані норм, які унеможливають уникнення реєстрації постійного представництва. Досить повільно впроваджуються норми щодо автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки нерезидентів за міжнародним стандартом (*Common Reporting Standard*), яке почне діяти за офіційними повідомленнями Міністерства фінансів України із 2020 р., хоча такий крок є основоположним у протидії податковому плануванню міжнародних корпорацій [20]. Законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запобігання розмиванню бази оподаткування та перенесенню прибутку в офшорні зони», який має бути прийнято відповідно до зобов'язань України в межах *BEPS* з 11.05.2016, знаходиться на розгляді у комітетах Верховної Ради України [21].

З огляду на те, що обмін податковою та фінансовою інформацією, унеможливлення уникнення реєстрації постійного представництва, а також контроль за діяльністю Контрольованих іноземних компаній є ключовими кроками для протидії застосуванню схем податкового планування міжнародних корпорацій в Україні, їх імплементція має стати одним із основних етапів розвитку національного законодавства України.

В Україні має бути сформований єдиний комплексний підхід до правового регулювання податкового планування міжнародних корпорацій, що дозволить визначити ключові сфери ризику та розробити дієву систему правових норм для обмеження негативного впливу розглянутої практики на вітчизняну економіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сайт ОЕСР : Aggressive tax planning. URL : <http://www.oecd.org/tax/aggressive>.
2. The Role of the Financial Sector in Tax Planning. URL : [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578980/IPOL_STU\(2016\)578980_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578980/IPOL_STU(2016)578980_EN.pdf).
3. Гетманцев Д. О., Макарчук Р. В., Толкачов Я. С. Юридична відповідальність за податкові правопорушення. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 748 с.
4. Кучеров И. И. Налоговый контроль и ответственность за нарушения законодательства о налогах и сборах. М., 2001. 256 с.
5. Кучерявенко М. П. Податкове право України. Київ : Прав. єдність, 2009. 485 с.
6. Ногина О. А. Налоговый контроль: вопросы теории. С.-Петербург. гос. ун-т. Юрид. фак. СПб. : Питер, 2002. 160 с.

7. Онищук Н. Ю. Відповідальність суб'єктів фінансових правовідносин. Наук. пр. Нац. ун-ту «Одес. юрид. акад.». Одеса : Юрид. л-ра, 2012. Т. 12. С. 121–129.
8. Мізіна І. В. Правові аспекти застосування пені та штрафу в податковому законодавстві. Наук. вісн. Міжнарод. гуманітар. ун-ту. 2014. № 11. Т. 1. С. 168–170. Серія : Юриспруденція.
9. Study Into the Role of Tax Intermediaries. URL : <http://www.oecd.org/tax/administration/39882938.pdf>.
10. Study on Structures of Aggressive Tax Planning and Indicators URL : https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_61.pdf.
11. Tom Bergin. How Starbucks Avoids UK Taxes. Reuters, October 2015. URL : <http://uk.reuters.com/article/us-britain-starbucks-tax-idUSBRE89E0EX20121015>.
12. Simon Neville, Jill Treanor. Starbucks to Pay £20m in Tax Over Next Two Year after Customer Revolt. The Guardian, 2012. URL : <https://www.theguardian.com/business/2012/dec/06/starbucks-to-pay-10m-corporation-tax>.
13. U.S. Code: Title 26. International Revenue Codeus, Subtitle A. Income Taxes. Chapter 1. Normal taxes and surtaxes. Subchapter A. Determination of Tax Liability, Part II. Tax on corporations. §11. Tax imposed. URL : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/26/11>.
14. Revenue. Irish Tax and Customs. Taxes and Duties, Corporation Tax 2016. URL : <http://www.revenue.ie/en/tax/ct>.
15. Joseph B. Darby, Kelsey Lemaster. Double Irish More than Doubles the Tax Saving: Hybrid Structures Reduces Irish, U.S. and Worldwide Taxation. Practical US/International Tax Strategies: A Twice-Monthly report on US/International Tax Planning, May 2007. URL : http://www.gtlaw.com/portal_resource/lookup/wosid/contentpilot-core-2301-5813/pdfCopy.name=/darby07g.pdf.
16. Hans Hurk. Starbucks versus the People. Bulletin for international taxation, 2014. URL : <http://corit-academic.org/wp-content/uploads/2011/12/Starbucks-versus-the-People-Hans-van-den-Hurk-IBFD-Vol.-68-no.-1-December-16-2013.1.pdf>.
17. Jesse Drucker. The Tax Haven that's Saving Google Billions. Bloomberg BusinessWeek, 21 October 2010. URL : <https://www.bloomberg.com/news/articles/2010-10-21/the-tax-haven-thats-saving-google-billions>.
18. Council Directive 2003/49/EC of 3 June 2003 «On a common system of taxation applicable to interest and royalty payments made between associated companies of different Member States». URL : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/XT/?uri=CELEX:32003L0049>.
19. Convention between the Government of the Kingdom of the Netherlands and the Government of Ireland for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion with respect to Taxes on Income and Capital (1969). URL : <http://www.itc-leiden.nl/UserFiles/Documents/United%20Kingdom%20ENG.pdf>.
20. Офіційний сайт М-ва фінансів України. URL : <https://minfin.gov.ua/news/view/avtomatychnyi-obmin-informatsiieiu-mizh-fiskalnymu-orhanamy-planuietsia-rozpochtyz--roku?category=novini-ta-media>.
21. Картка законопроекту «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запобігання розмиванню бази оподаткування та перенесенню прибутку в офшорні зони». URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59033.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2017.

Melnyk Y. The legal framework of tax planning of multinational corporations.

Background. *The activities of the international corporations completely change the system of international business, forming new challenges and tasks for States and international organizations. One of the most threatening consequences of the internationalization of economic activity is tax planning, which is widely used by international*

corporations. Tax planning of multinational corporations is a process of using the differences in the tax legislation of the countries where are placed the companies, groups, for the legitimate reduction of the tax base. The practice of tax planning of multinational corporations today has more than 400 different schemes, which are constantly improving and become more complex.

Analysis of recent researches and publications. Problems of legal regulation of legal relations in the sphere of taxation in Ukraine and in the world is the object of research of such scientists as O. Minaieva, D. Piddubna, A. Salienkov, V. Marchenko, T. Tsymbal, Yu. Onishchuk, I. Pasichna. Some aspects of the reduction of the tax base have become the subject of research of such scientists as D. Getmantsev, I. Kucherov, M. Kucheriavenko, O. Nogyna, N. Onishchuk, I. Mizina.

The **aim** of the article is justification of improvement directions of legal regulation of multinational corporations' tax planning on national and international levels.

Materials and methods. When writing scientific article, the optimal set of scientific and special scientific methods, including such methods as abstraction, deduction, analysis, synthesis, logical-legal, sociological, etc. is used from the point of view of the objectives of the study. The acts of current legislation of Ukraine and the EU, statistical, scientific and legal publications on tax planning of international corporations form the Empirical basis of the article.

The results of the study. A key stage in the research of legal regulation of tax planning of multinational corporations is the analysis of the major schemes that are widely used by corporations to substantially reduce the tax base. The working documents of the European Commission include the scheme of using offshore and hybrid loans, hybrid units, as well as intellectual property transactions, which are the most common in international practice. Basic schemes that are used by the international Corporations are the schemes of the offshore loan, hybrid loan (loans through hybrid financial instruments), patent box, duplex intellectual property etc.

Conclusions. The main problem of legal regulation of tax planning of multinational corporations is connected with the fact that taxpayers direct their activity in allowed by the law areas, thereby acting exclusively in the legal area. For Ukraine as for other countries, counteracting to tax planning of multinational corporations is extremely important. That is why in the beginning of 2017 Ukraine joined the four initiatives of the BEPS, although the amendments to the tax legislation in accordance with the terms of the initiatives are practically not carried out currently or are carried out rather slowly. Ukraine still has not expressed any intentions regarding the implementation of the rules of Controlled foreign companies or rules that make it impossible to prevent registration of a permanent establishment. The implementation of the norms for the automatic exchange of information about non-resident financial accounts according to the International Standard (Common Reporting Standard), which will begin to operate according to official reports of the Ministry of Finance from 2020, is slowly being implemented.

Keywords: international corporations tax planning, legal regulation, dilution tax base erosion, BEPS, thin capitalization rule.

REFERENCES

1. Sajt OESR : Aggressive tax planning. URL : <http://www.oecd.org/tax/aggressive>.
2. The Role of the Financial Sector in Tax Planning. URL : [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578980/IPOL_STU\(2016\)578980_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578980/IPOL_STU(2016)578980_EN.pdf).
3. Getmancev D. O., Makarchuk R. V., Tolkachov Ja. S. Jurydychna vidpovidal'nist' za podatkovy pravoporushennja. Kyi'v : Jurinkom Inter, 2015. 748 s.

4. Kuchеров I. I. Nalogovyj kontrol' i otvetstvennost' za narusheniya zakonodatel'stva o nalogah i sborah. M., 2001. 256 s.
5. Kucherjavenko M. P. Podatkove pravo Ukrai'ny. Kyi'v : Prav. jednist', 2009. 485 s.
6. Nogina O. A. Nalogovyj kontrol': voprosy teorii. S.-Peterb. gos. un-t. Jurid. fak. SPb. : Piter, 2002. 160 s.
7. Onyshhuk N. Ju. Vidpovidal'nist' sub'ektiv finansovyh pravovidnosyn. Nauk. pr. Nac. un-tu «Odes. juryd. akad.». Odesa : Juryd. l-ra, 2012. T. 12. S.121–129.
8. Mizina I. V. Pravovi aspekty zastosuvannya peni ta shtrafu v podatkovomu zakonodavstvi. Nauk. visn. Miznarod. gumanitar. un-tu. 2014. № 11. T. 1. S. 168–170. Serija : Jurysprudencija.
9. Study Into the Role of Tax Intermediaries. URL : <http://www.oecd.org/tax/administration/39882938.pdf>.
10. Study on Structures of Aggressive Tax Planning and Indicators URL : https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_papers/taxation_paper_61.pdf.
11. Tom Bergin. How Starbucks Avoids UK Taxes. Reuters, October 2015. URL : <http://uk.reuters.com/article/us-britain-starbucks-tax-idUSBRE89E0EX20121015>.
12. Simon Neville, Jill Treanor. Starbucks to Pay £20m in Tax Over Next Two Year after Customer Revolt. The Guardian, 2012. URL : <https://www.theguardian.com/business/2012/dec/06/starbucks-to-pay-10m-corporation-tax>.
13. U.S. Code : Title 26. International Revenue Codeus, Subtitle A. Income Taxes. Chapter 1. Normal taxes and surtaxes. Subchapter A. Determination of Tax Liability, Part II. Tax on corporations. §11. Tax imposed. URL : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/26/11>.
14. Revenue. Irish Tax and Customs. Taxes and Duties, Corporation Tax 2016. URL : <http://www.revenue.ie/en/tax/ct/>.
15. Joseph B. Darby, Kelsey Lemaster. Double Irish More than Doubles the Tax Saving: Hybrid Structures Reduces Irish, U.S. and Worldwide Taxation. Practical US/International Tax Strategies : A Twice-Monthly report on US/Internatiobal Tax Planning, May 2007. URL : http://www.gtlaw.com/portal_resource/lookup/wosid/contentpilot-core-2301-5813/pdfCopy.name=/darby07g.pdf.
16. Hans Hurk. Starbucks versus the People. Bulletin for international taxation, 2014. URL : <http://corit-academic.org/wp-content/uploads/2011/12/Starbucks-versus-the-People-Hans-van-den-Hurk-IBFD-Vol.-68-no.-1-December-16-2013.1.pdf>.
17. Jesse Drucker. The Tax Haven that's Saving Google Billions. Bloomberg BusinessWeek, 21 October 2010. URL : <https://www.bloomberg.com/news/articles/2010-10-21/the-tax-haven-thats-saving-google-billions>.
18. Council Directive 2003/49/EC of 3 June 2003 «On a common system of taxation applicable to interest and royalty payments made between associated companies of different Member States». URL : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/XT/?uri=CELEX:32003L0049>.
19. Convention between the Government of the Kingdom of the Netherlands and the Government of Ireland for the Avoidance of Double Taxation and the Prevention of Fiscal Evasion with respect to Taxes on Income and Capital (1969). URL : <http://www.itc-leiden.nl/UserFiles/Documents/United%20Kingdom%20ENG.pdf>.
20. Oficijnyj sajт M-va finansiv Ukrai'ny. URL : <https://minfin.gov.ua/news/view/avtomatychnyi-obmin-informatsiieiu-mizh-fiskalnymy-orhanamy-planuietsia-rozpochtyz--roku?category=novini-ta-media>.
21. Kartka zakonoproektu «Pro vnesennja zmin do Podatkovogo kodeksu Ukrai'ny shhodo zapobigannya rozmyvannju bazy opodatkovannya ta perenesennju prybutku v ofshorni zony». URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59033.